

ЕНЕРГЕТСКИ ТРАНСФОРМАТОРИ (13E013ЕНТ)

- колоквијум - децембар 2022 -

Београд, 12.12.2022.

Трофазни уљни трансформатор са номиналним подацима: $S_n = 1200 \text{ kVA}$, $U_{1n} / U_{02} = 35 / 0,42 \text{ kV}$, $f = 50 \text{ Hz}$, спрега $Yzn5$, испитан је у огледима празног хода и кратког споја, при чему је добијено: $P_0 = 2300 \text{ W}$, $U_0 = 420 \text{ V}$, $I_0 = 33 \text{ A}$ и $P_k = 7690 \text{ W}$, $U_k = 1750 \text{ V}$, $I_k = 15 \text{ A}$, респективно. Максимална индукција у језгру износи $B_m = 1,65 \text{ T}$.

1. Нацртати шему веза намотаја и векторски дијаграм напона представљајући намотаје као калемове и означити крајеве намотаја. (Т)

2. Израчунати приближно број навојака примара задатог трансформатора ако се зна да је специфична реактивна снага лимова магнетског кола $2,6 \text{ VAr/kg}$, маса магнетског кола 1200 kg и да се додатна реактивна снага због ваздушних процепа на преклопима лимова може приближно представити формулом $440E_1B_m$, где је E_1 индукована ЕМС по једном навојку (З).

3. Нацртати дијаграм који садржи четири магнетне карактеристике $B(H)$: једни статичку криву магнетнења и три динамичке криве магнетнења, за следеће случајеве: максимална индукција B_{m1} , $f = 50 \text{ Hz}$, максимална индукција B_{m1} , $f > 50 \text{ Hz}$, максимална индукција B_{m2} ($B_{m2} > B_{m1}$), $f = 50 \text{ Hz}$. (Т)

4. Израчунати параметре еквивалентне заменске шеме трансформатора са ВН стране. Нацртати шему са унетим бројним вредностима параметара и електричним величинама. Израчунати номиналну процентуалну вредност напона кратког споја. (З)

5. Написати израз за степен искоришћења снаге при оптерећењу трансформатора β . Из термичких прорачуна је позната средња температура бакарних намотаја ϑ при оптерећењу β , односно функционална зависност $\vartheta(\beta)$. Познате су вредности номиналних губитака у намотајима P_{k75} (при номиналној струји и средњој температури 75°C) и однос Цулових и укупних губитака k_J у намотајима при 75°C . Сматрати да губици у магнетном колу не зависе од β и да су једнаки номиналним губицима у празном ходу P_{on} . За губитке у конструкционим деловима трансформатора усвојити апроксимацију да не зависе од температуре и да су пропорционални квадрату β ; позната је њихова вредност при номиналној струји P_{konstn} . (Т)

6. Израчунати привидну снагу и фактор снаге оптерећења које по прикључењу на секундарне крајеве трансформатора неће довести до пада напона на његовим крајевима и при чему ће степен искоришћења снаге трансформатора бити $98,86 \%$. Користити упрошћену формулу за пад напона. (З)

7. Навести по две техничке карактеристике на које утиче расподела расутог флукса: а) Које су битне за електроенергетску мрежу, б) Које се тичу сила које делују на проводнике намотаја, в) Које се тичу губитака. (Т)

8. Написати и објаснити изразе по којима се реактанса расипања одређује: а) преко енергије магнетног поља, б) преко укупног магнетног флукса. При одговору на питање није потребно писати изразе за расподелу магнетног поља, већ се може сматрати да је она позната. (Т)

Колоквијум траје 2h. Сви задаци носе по 15 поена. Дозвољено је коришћење само једне свеске за рад и концепт. Прецртати што није за преглед.

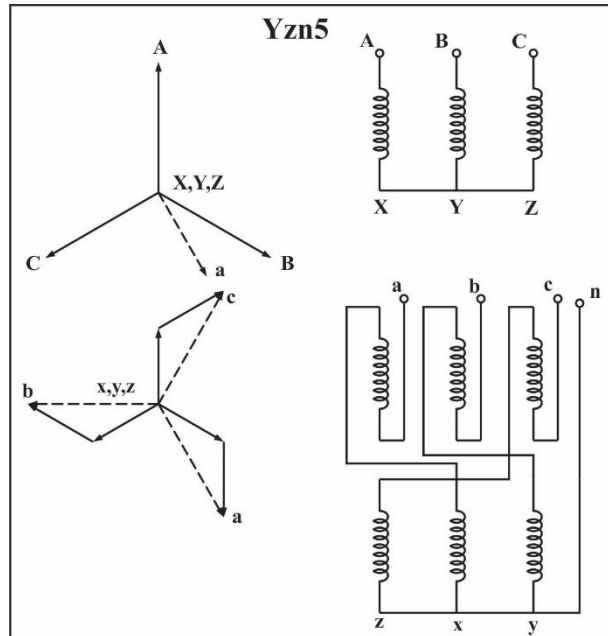
Проф. др Зоран Радаковић

РЕШЕЊА

- колоквијум - децембар 2022 -

Београд, 12.12.2022.

1.

2. Потребно је прво израчунати реактивну снагу коју трансформатор узима из мреже у празном ходу:

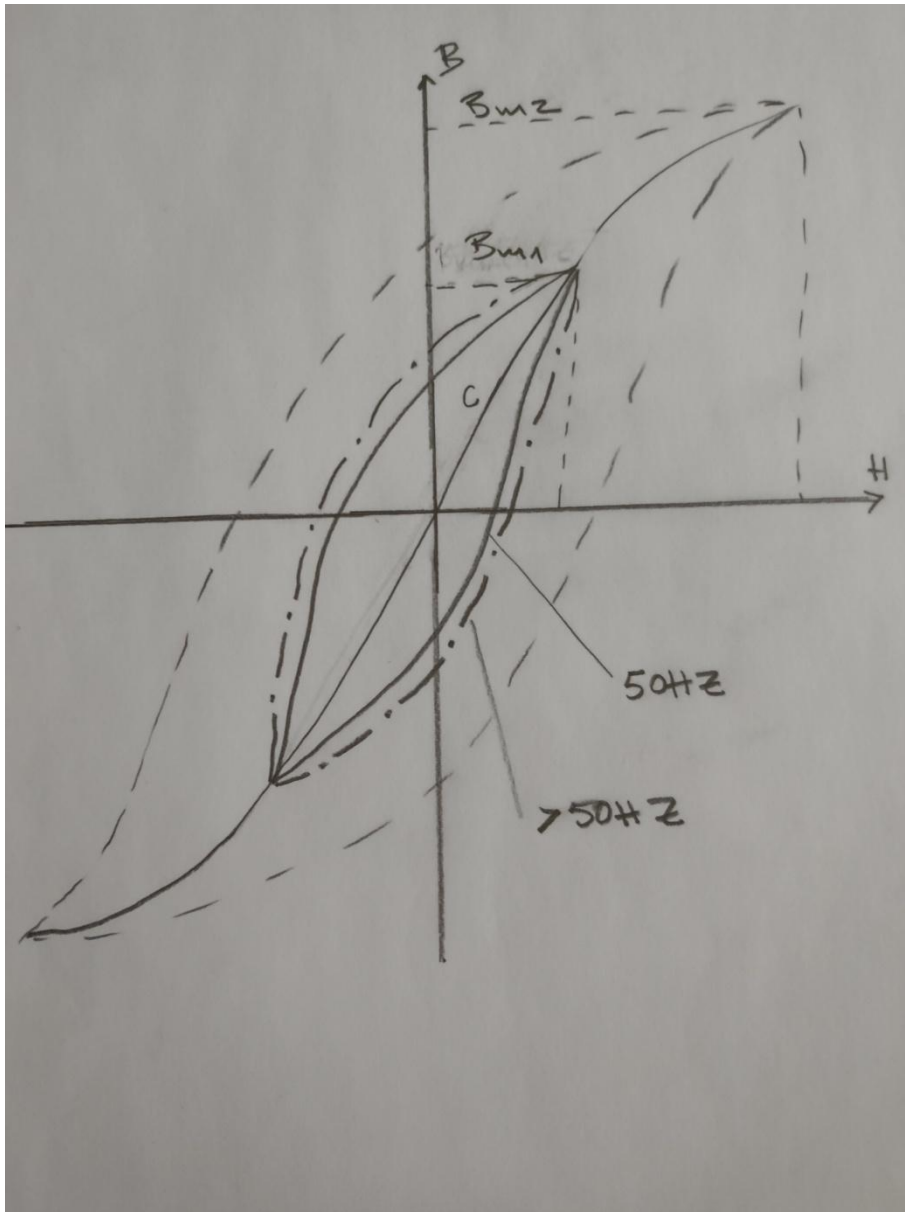
$$Q_0 = \sqrt{S_0^2 - P_0^2} = \sqrt{(\sqrt{3}U_0 I_0)^2 - P_0^2} = 23896 \text{ VAr}$$

Сада се може, коришћењем формуле за реактивну снагу, добити индукована ЕМС по навојку:

$$E_1 = \frac{Q_0 - m_{Fe} q_{Fe}}{440 B_m} = \frac{23896 - 1200 \cdot 2,6}{440 \cdot 1,65} = 28,6 \text{ V}$$

Одакле се може одредити приближна вредност броја навојака примара:

$$N_1 = \frac{U_{1nf}}{E_1} = \frac{35 \cdot 10^3}{\sqrt{3} \cdot 28,6} \approx 707 \text{ V}$$

3.

4. ПХ:

$$R_a = \frac{U_{1nf}^2}{P_0/3} = \frac{U_{1nf}^2}{P_0} = 532,6 \text{ k}\Omega \Rightarrow I'_a = \frac{U_{1nf}}{R_a} = \frac{35 \cdot 10^3}{\sqrt{3} \cdot 532,6 \cdot 10^3} = 37,9 \text{ mA}$$

$$I'_0 = I_0 \frac{U_{02f}}{U_{1nf}} = 33 \cdot \frac{0,42}{35} = 396 \text{ mA} \Rightarrow I'_\mu = \sqrt{I_0'^2 - I_a'^2} = 394,2 \text{ mA}$$

$$\Rightarrow X_\mu = \frac{U_{1nf}}{I'_\mu} = \frac{35 \cdot 10^3}{\sqrt{3} \cdot 394,2 \cdot 10^{-3}} = 51,3 \text{ k}\Omega$$

КС:

$$I_{1nf} = \frac{S_n}{\sqrt{3} \cdot U_{1n}} = \frac{1200}{\sqrt{3} \cdot 35} = 19,8 \text{ A} \Rightarrow I_k < I_{1nf}$$

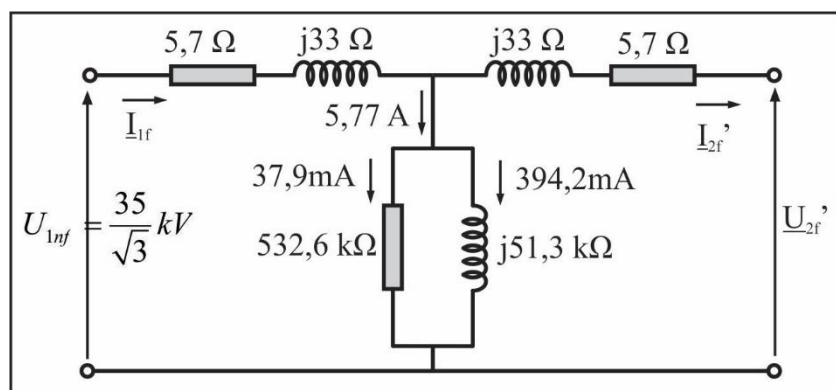
$$U_{kn} = U_k \frac{I_{1nf}}{I_k} = 1750 \cdot \frac{19,8}{15} = 2310 \text{ V}, P_{kn} = P_k \left(\frac{I_{1nf}}{I_k} \right)^2 = 7690 \cdot \left(\frac{19,8}{15} \right)^2 \approx 13,4 \text{ kW}$$

$$u_{kn\%} = \frac{U_{kn}}{U_{1n}} \cdot 100 = \frac{2310}{35000} \cdot 100 = 6,6 \%$$

$$R_k = \frac{P_{kn}}{3I_{1nf}^2} = \frac{13,4 \cdot 10^3}{3 \cdot 19,8^2} = 11,4 \Omega \Rightarrow R_1 \approx R_2' = \frac{R_k}{2} = 5,7 \Omega$$

$$Z_k = \frac{U_{knf}}{I_{1nf}} = \frac{2310}{\sqrt{3} \cdot 19,8} = 67,4 \Omega$$

$$\Rightarrow X_k = \sqrt{Z_k^2 - R_k^2} = 66,4 \Omega \Rightarrow X_{\sigma 1} \approx X_{\sigma 2}' = \frac{X_k}{2} = 33,2 \Omega$$

5.

$$\eta = \frac{\beta S_n \cos \varphi}{\beta S_n \cos \varphi + P_l + P_{Fe}}$$

$$= \frac{\beta \sqrt{3} U_{2n} I_{2n} \cos \varphi}{\beta \sqrt{3} U_{2n} I_{2n} \cos \varphi + \beta^2 \left(\frac{235 + \vartheta(\beta)}{235 + 75} k_J P_{k75} + \frac{235 + 75}{235 + \vartheta(\beta)} (1 - k_J) P_{k75} \right) + \beta^2 P_{konstn}}$$

6. Прво може да се израчуна фактор снаге оптерећења при коме нема пада напона на секундару трансформатора:

$$\Delta u \approx a = u_r \cos \varphi + u_x \sin \varphi = 0 \Rightarrow \tan \varphi = -\frac{1}{\tan \varphi_k} = -\frac{u_{rn}}{u_{xn}}$$

$$u_{rn} = \frac{P_{kn}}{S_n} \cdot 100 = \frac{13,4}{1200} \cdot 100 = 1,12 \% \Rightarrow u_{xn} = \sqrt{u_{kn}^2 - u_{rn}^2} = 6,5 \%$$

$$\tan \varphi = -\frac{1,12}{6,5} = -0,172 \Rightarrow \cos \varphi = 0,986 \text{ кап.}$$

$$\eta = \frac{\beta S_n \cos \varphi}{\beta S_n \cos \varphi + \beta^2 P_{kn} + P_{on}} \Rightarrow \beta_{1/2} = \begin{cases} 0,8 \\ 0,21 \end{cases}$$

Оптерећења која задовољавају задате услове су:

$$S_{m1} = 0,8 \cdot 1200 = 960 \text{ kVA}, \quad \cos \varphi = 0,986 \text{ кап.}$$

$$S_{m2} = 0,21 \cdot 1200 = 252 \text{ kVA}, \quad \cos \varphi = 0,986 \text{ кап.}$$

7. а) Струје кратког споја и падови напона

б) Механичка напрезања при кратком споју и вибрације (и последишна бука) при нормалном раду

в) Додатни губици у намотајима услед потискивања струје (може се рећи и због вихорниј струја) и у конструкционим деловима услед затварања расутог флуksа

8.

$$X_k = \frac{\omega W_m}{I^2}$$
$$W_m = \frac{1}{2} \int_V B_m H_m dV = \frac{1}{2 \mu_0} \int_V B_m^2 dV$$

Магнетна индукција под интегралом се мења по запремини.

$$X_k = \frac{\omega \Psi_m}{I_m}$$
$$\Psi_m = \sum_{i=1}^N \int_{S_i} B_{mi} dS$$

N представља број навојака. Флуks који се затвара кроз сваки од навојака се израчунава као површински интеграл аксијалне компоненте магнетне индукције B_{mi} на површи (у случају кружних проводника ова површ је круг) која пролази кроз средиште навојка.